

Prof. dr hab. Józef Górniewicz

UWM w Olsztynie

Recenzja dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego Pani dr Joanny Barbary Aksman ubiegającej się o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

Opinia przeznaczona dla Rady Dyscypliny Psychologia, Pedagogika i Nauki o Rodzinie Uniwersytetu Vizja w Warszawie.

Tytuł osiągnięcia naukowego brzmi następująco: „Kształtowanie umiejętności życiowych uczniów i uczennic klas początkowych w toku innowacyjnych warsztatów plastycznych „Nauka – Sztuka – Edukacja” realizowanych w paradygmacie dydaktyki konstruktywistyczno – interpretatywnej – na przykładzie badań eksperymentalnych w ciągłości ich trwania (badania longitudinalne w latach 2013 – 2023) – na fundamencie teorii holistycznej edukacji zdrowotnej w ujęciu pedagogiki i psychologii pozytywnej”.

Przebieg kariery akademickiej habilitantki

Pani dr Joanna Aksman w roku 1996 ukończyła studia na kierunku nauczanie początkowe w Uniwersytecie Jagiellońskim i uzyskała tytuł zawodowy magistra przygotowując pracę zatytułowaną „Miejsce i rola telewizji w strukturze czasu wolnego dzieci klas młodszych”. Opiekunem rozprawy była Pani Prof. dr hab. Anna Łukawska.

Dziesięć lat później (2006) uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w dyscyplinie pedagogika na podstawie pracy pt. „Programy telewizyjne o sztuce w procesie wychowania estetycznego w szkole podstawowej – stan obecny na przykładzie telewizji krakowskiej”. Promotorem rozprawy był Pan Prof. dr hab. Jan Samek a recenzentami Państwo Prof. Prof. Joanna Danilewska (UJ) i Henryk Depta (UW). Przewód doktorski został przeprowadzony na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Zarówno przed jak i po uzyskaniu doktoratu Pani Dr Joanna Aksman uczestniczyła w licznych kursach specjalistycznych podnoszących Jej kompetencje naukowe, nauczycielskie, artystyczne i organizacyjne.

W latach 1996 – 2006 była uczestniczką studiów doktoranckich na Uniwersytecie Jagiellońskim i pracowała także w Zakładzie Wychowania przez Sztukę na tejże uczelni. W roku 2007 została kierownikiem Zakładu Pedagogiki Przedszkolnej i Wczesnoszkolnej w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz adiunktem na Wydziale Nauk Społecznych i Filologii Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza – Modrzewskiego.

Od roku 2023 jest profesorem uczelni. Zaś w latach 2008 – 2025 pełniła funkcję prodziekana Wydziału Psychologii, Pedagogiki i Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Andrzeja Frycza – Modrzewskiego w Krakowie.

Działalność dydaktyczna

Pani dr Joanna Aksman jest doświadczonym nauczycielem akademickim. Nie tylko prowadzi zajęcia dydaktyczne, ale także opracowuje plany i programy różnych przedmiotów studiów. Z analizy tekstu autoreferatu wynika, że przygotowała nowy program kształcenia na kierunku pedagogika w Uniwersytecie im. Andrzeja Frycza – Modrzewskiego w Krakowie, opracowała nowe standardy kształcenia na kierunku pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna. Uczestniczyła także w pracach nad opracowaniem programu szkolenia dla nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej pt. „Innowacyjny model edukacji plastycznej”. Współuczestniczyła w pracach koncepcyjnych nad utworzeniem nowych kierunków studiów w krakowskiej uczelni „Kryminologia i Resocjalizacja”.

Jako istotne osiągnięcie dydaktyczne wskazała aktywny udział w roli promotora 123 prac licencjackich i 71 magisterskich. Brała też udział w promocji doktorskiej Pana mgra Andrzeja Rokickiego w roli promotora pomocniczego w roku 2024. Promotorem zasadniczym była Pani dr hab. Teresa Olejarczyk.

Jest członkinią Kapituły Konkursu „Złoty indeks” w krakowskiej uczelni oraz konkursu „Pro Arte Educationis” – nagrody przeznaczonej dla najlepszych dydaktyków Uniwersytetu Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

Jako nauczyciel akademicki realizuje się w toku zajęć dydaktycznych z zakresu takich przedmiotów kształcenia na studiach pedagogicznych jak: „Media w edukacji”, „Praktyka wystąpień publicznych”, „Podstawy diagnozowania pedagogicznego dla nauczycieli”, „Personalizacja procesu kształcenia nauczycieli z elementami tutoringu”, „Podstawy dydaktyki nauczania zintegrowanego w przedszkolu i klasach 1-3”. Prowadzi także praktyki na różnych szczeblach kształcenia w szkole wyższej.

Działalność organizacyjna i związana z promocją wartości naukowych

Pani dr Joanna Aksman jest niezwykle aktywna w sferze organizacyjnej uczelni. Władze szkoły powierzają Jej szereg działań do wykonania w ramach prac koncepcyjnych i organizacyjnych wykonywanych przez nauczycieli akademickich. W latach 2008 – 2025 pełniła funkcję prodziekana Wydziału Psychologii, Pedagogiki i Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie. Pełniła funkcję kierownika do spraw kierunku pedagogika. Koordynowała także prace wydziałowego zespołu do spraw hospitacji zajęć dydaktycznych, ewaluacji efektów nauczania akademickiego. Z analizy treści autoreferatu wynika także, iż habilitantka była głównym koordynatorem Zespołu ds. Oceny Tematów Prac Dyplomowych na wydziale. Należała do Rady Programowej związanej z ofertą i jakością kształcenia na kierunku pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna. Uczestniczyła w obradach Rady Wydziału, Rady Dyscypliny a także Senackiej Komisji ds. Przewodów Doktorskich.

Pani dr Joanna Aksman aktywnie uczestniczyła w licznych konferencjach metodycznych przeznaczonych zarówno dla nauczycieli szkolnych jak i akademickich. Występowała tam w roli wykładowcy, mentora, tutora. Posiada duże doświadczenie z zakresu upowszechniania wiedzy metodycznej związanej z edukacją wczesnoszkolną i edukacją plastyczną. Upowszechniała wartości filmów dydaktycznych na licznych prezentacjach przeznaczonych dla pracowników sektora oświaty w Małopolsce. W zakresie upowszechniania wiedzy naukowej wykorzystywała swoje pobyty w uczelniach zagranicznych prezentując tam na spotkaniach merytorycznych swoje osiągnięcia naukowo – badawcze i metodyczne. Uczestniczyła również w salonach edukacyjnych w Krakowie, Salonie Maturzystów propagując rozwiązania organizacyjne związane ze studiami pedagogicznymi na własnej uczelni. Brała udział w corocznych Festiwalach Nauki w Krakowie.

Za swoją działalność dydaktyczną, organizacyjną jak i naukową była wielokrotnie nagradzana. Po uzyskaniu stopnia doktora uzyskała nagrodę „Pro arte de educatione im. Izabeli i Jana Semków w Krakowie za wyjątkowe osiągnięcia w dziedzinie badań nad sztuką i popularyzowania wychowania przez sztuki piękne. Była także wyróżniona przez Dziekana Wydziału a także Rektora uczelni w kolejnych latach 2019, 2020, 2021, 2022. Otrzymała także Brązowy Krzyż Zasługi przyznany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

Działalność naukowo – badawcza

Pani dr Joanna Aksman do oceny recenzentów przedstawiła niezwykle rozbudowany autoreferat (116 stron) zawierający wiele informacji o Jej działalności naukowej, dydaktycznej, organizacyjnej, osiągnięciach badawczych i działaniach związanych z promocją wartości nauki w środowisku lokalnym.

W tym zestawie znalazły się także dane dotyczące działalności badawczej kandydatki do stopnia doktora habilitowanego. W okresie po uzyskaniu doktoratu opublikowała 72 prace naukowe, w tym dwie monografie, 18 razy była redaktorem prac zbiorowych, upowszechniła 48 artykułów, w tym 16 w czasopiśmie naukowych i przygotowała 8 filmów zawierających obrazy jej działalności w zakresie przygotowania, przeprowadzenia i upowszechnienia informacji o przebiegu eksperymentu dydaktycznego z zakresu kształcenia plastycznego.

Owe filmy są integralnym elementem Jej działalności akademickiej. Prowadziła badania zarówno w 12 szkołach podstawowych w różnych środowiskach lokalnych Małopolski, ale także w galeriach plastycznych Krakowa, we współpracy z różnymi fundacjami edukacyjno – artystycznymi. Ścisłe współpracowała z instytucjami naukowymi zagranicznymi, szczególnie z uczelniami Słowenii, Słowacji jak i Ukrainy.

Spośród monografii wieloautorskich, w których pełniła rolę redaktora lub współredaktora aż 12 pozycji wyszło w uczelnianym wydawnictwie Krakowskiej Akademii Andrzeja Frycza – Modrzewskiego. Także znaczna część aktywności naukowej realizowana na konferencjach specjalistycznych odbywała się w rodzimej

placówce naukowej. Badaczka w swoim autoreferacie wskazała na uczestnictwo w 57 spotkaniach akademickich, z czego 24 były zorganizowane przez zespół pedagogów krakowskiej uczelni. Jednakże brała udział także w konferencjach organizowanych na Uniwersytecie Jagiellońskim, w Uniwersytecie Wrocławskim, w Lublinie, Opolu, Tychach, czy SGGW w Warszawie.

Uczestniczyła w kilku spotkaniach międzynarodowych na Węgrzech, w Ukrainie (Lwów), Czechach (Opawa). Odebrała trzy staże naukowo – badawcze prezentując w środowiskach akademickich swoje pomysły naukowe i dydaktyczne zapraszając uczonych z tamtejszych uniwersytetów do współpracy merytorycznej. Była zatem uczestnikiem takich spotkań na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu w Primorskem (Słowenia), na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Katolickiego w Rożemborku (Słowacja) oraz w Donieckim Uniwersytecie Narodowym (Ukraina). Tam współpracowała z pedagogami sztuki w Liceum dla utalentowanych plastycznie uczniów będących pod opieką naukową pedagogów i specjalistów z zakresu sztuk plastycznych Uniwersytetu Donieckiego.

Pani dr Joanna Aksman wskazuje także na swoje osiągnięcia w recenzowaniu prac naukowych. Oceniała artykuły, które zostały skierowane do redakcji czasopisma „Roczniki Pedagogiczne KUL”, „Annales Universitatis Mariae, Curie – Skłodowska w Lublinie”, czy „Szkiców Humanistycznych”. Jednakże w autoreferacie nie znalazłem żadnej informacji o liczbie owych tekstów poddanych wnikliwej analizie recenzenckiej.

Z treści autoreferatu można wnioskować, że habilitantka uzyskała dofinansowanie do badań naukowych z kilku źródeł. W latach 1999 – 2003 (zatem jeszcze w okresie studiów doktoranckich) uzyskała grant z Urzędu Miasta Kraków na działania z zakresu edukacji plastycznej. Już po doktoracie (w latach 2008 – 2011) otrzymała środki z Ministerstwa Edukacji Narodowej na realizację projektu pt. „Z gospodarki do edukacji”. W okresie 2007 – 2013 uzyskała dofinansowanie z Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego Unii Europejskiej na dofinansowanie działania pt. „Nauka – Sztuka – Edukacja”, a w latach 2017 – 2018 realizowała projekt finansowany przez Ministerstwo Zdrowia zatytułowany „Współczesne metody profilaktyki i terapii osób z uzależnieniem behawioralnym”.

Była również współkoordynatorką projektu dydaktyczno – wdrożeniowego pt. „Nauczyciel 5.0 – nowoczesny program kształcenia nauczycieli na jednolitych studiach magisterskich w dziedzinie pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej”. Środki pochodziły z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Jednak żaden z tych projektów nie uzyskał dofinansowania z Narodowego Centrum Nauki – podstawowego źródła wspierania działań badawczych w polskim systemie nauki.

Wskaźnik cytowań wynosi 80 (w tym 22 autocytowania) a Indeks Hirscha H – 5. Uzyskała łącznie 401 punktów w przedstawionym dorobku naukowym według Listy wydawców i czasopism Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Ocena podstawowego osiągnięcia naukowego

Pani dr Joanna Aksman do oceny członków Komisji Habilitacyjnej powołanej przez Radę Dyscypliny Psychologia, Pedagogika i Nauki o Rodzinie Uniwersytetu Vizja w Warszawie przedstawiła cykl prac naukowych. Składają się nań cztery dzieła, w tym jedna monografia oraz trzy artykuły naukowe.

Monografia jest dosyć obszernym dziełem (326 stron) zatytułowanym „Kształtowanie umiejętności życiowych uczniów klas początkowych w toku innowacyjnych warsztatów plastycznych „Nauka – Sztuka – Edukacja” na przykładzie badań eksperymentalnych”. Rozprawa została wydana w Krakowie w roku 2021 w Wydawnictwie Naukowym Societas Vistulanic. Dzieło opiniowali do druku Państwo Prof. Prof. Małgorzata Kuśpit z UMCS w Lublinie i Stanisław Palka z UJ. Monografia zawiera także cztery filmy edukacyjne i reportaż fotograficzny o przebiegu eksperymentu przeprowadzanego w klasach pierwszych, drugich i trzecich szkoły podstawowej w 12 placówkach oświatowych w Małopolsce. Autorka nawiązuje w tekście do trzech podręczników skierowanych do realizacji zajęć dydaktycznych przez nauczycieli wczesnej edukacji. Mają one wspólny tytuł, różnią się zaś jedynie numeracją oznaczającą dla jakiej klasy szkolnej są przeznaczone. Dzieła te mają dwóch autorów Joannę Aksman oraz Jolantę Gabzdyl. Tytuł wspólny brzmi następująco: „Innowacyjny model wczesnoszkolnej edukacji plastycznej (klasa 1, 2, 3)”. Dzieła te ukazały się w Krakowie w roku 2015, 2016 i 2017 roku w Wydawnictwo Naukowym Akademii Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

Składające się na cykl publikacji w postępowaniu habilitacyjnym 3 artykuły naukowe zostały opublikowane w różnych czasopismach naukowych. Pierwszy z nich pt. „Affirmation in education – innovative solutions in procading classes for children at early school education – statsment of experimental – longitudinal research” ukazał się w czasopiśmie „Humantis Pedagogy and Psychology” 2022 (40 pkt). Artykuł drugi zatytułowany „Kształtowanie umiejętności do badania samoświadomości u dzieci zdolnych plastycznie – uczestników projektu „Nauka – Sztuka – Edukacja” został opublikowany w czasopiśmie „Państwo i Społeczeństwo” 2023 nr 2 (40 pkt), zaś artykuł

trzeci zatytułowany „Ciągłość trwania umiejętności życiowych dzieci – uczestników innowacyjnych warsztatów „Nauka – Sztuka – Edukacja” – badania longitudinalne 2013 – 2023” ukazał się w „Rocznikach Pedagogicznych” w roku 2024, t. 14 (70 pkt). Wszystkie te prace zostały wycenione na 270 pkt według listy wydawnictw i czasopism znajdujących się na liście Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Podstawowe dzieło pt. „Kształtowanie umiejętności życiowych uczniów klas początkowych w toku innowacyjnych warsztatów plastycznych „Nauka – Sztuka – Edukacja”. Na przykładzie badań eksperymentalnych, Kraków 2021 składa się z trzech części merytorycznych, z reportażu fotograficznego obrazującego przebieg eksperymentu dydaktycznego oraz wstępu, zakończenia, aneksów, bibliografii i spisu tabel oraz schematów zamieszczonych w tekście rozprawy.

Część pierwsza jest zatytułowana „Struktura modelu „Nauka – Sztuka – Edukacja” – podbudowa teoretyczna i składa się dwóch rozdziałów. Pierwszy z nich – „Kształtowanie umiejętności życiowych jako kluczowy aspekt modelu „Nauka – Sztuka – Edukacja” – edukacja dla zdrowia psychicznego dla całej klasy szkolnej”. Na jego strukturę składają się 4 podrozdziały – teorie budujące model pracy z dzieckiem zdolnym plastycznie i całą klasą, teoretyczna struktura modelu (program, plan, schemat innowacyjnych warsztatów plastycznych). Następnie jest podrozdział dotyczący holistycznego modelu zdrowia i salutogenezy – czyli poszukiwania źródeł zdrowia. Przystawiono tam koncepcję Aarona Antonovsky’ego i Barbary Woynarowskiej. A czwarty podrozdział dotyczy przede wszystkim umiejętności życiowych oraz ich rozwoju w ujęciu Barbary Woynarowskiej. Cały rozdział teoretyczny pomieszczony został na 13 stronach tekstu książki.

Rozdział drugi pod tytułem „Model „Nauka – Sztuka – Edukacja” – działania inkluzywne na rzecz integracji społeczności klasowej składa się również z czterech podrozdziałów. Habilitantka poszukuje typów działań zmniejszających nierówności społeczne analizując koncepcje Basila Bersteina i Gorana Thuborna ujętych w recepcji tych idei przez Zbigniewa Kwiecińskiego. Następnie autorka pisze o bezpieczeństwie publicznym w kontekście budowania poczucia indywidualizmu u dzieci. Prezentuje tezy Alaise Touraine’a w interpretacji Lecha Witkowskiego. Analizuje ideę „Human Ecology” jako inspirację dla współczesnej pedagogiki w koncepcji Andrzeja Radziewicza – Winnickiego oraz przedstawia czytelnikom problematykę inkluzji z perspektywy psychologii pozytywnej w ujęciu Martina Seligmana i jej odniesienie do edukacji pozytywnej. Także ta część rozprawy jest niewielka pod względem objętości bo została przedstawiona na sześciu stronach tekstu.

Część druga pracy została zatytułowana „Badanie umiejętności życiowych dzieci w młodszym wieku szkolnym – podstawy metodologiczne” Składa się z ośmiu podrozdziałów przedstawionych na 15 stronach tekstu. Treść zawiera podstawowe składniki procesu badawczego w naukach społecznych począwszy od sformułowania przedmiotu i określenia celu badań, aż po zastosowane metody statystyczne podczas opracowania ostatecznych rezultatów badań empirycznych.

Część trzecia nosi tytuł „Model Nauka – Sztuka – Edukacja a kształtowanie umiejętności interpersonalnych, umiejętności dla budowania samoświadomości, podejmowania decyzji oraz radzenia sobie ze stresem i kierowania stresem. Składa się z pięciu podrozdziałów, z których cztery zawierają w tytule owe umiejętności a podrozdział piąty poświęcony jest na ukazanie zależności między samooceną a relacjami interpersonalnymi, nadzieją a skutecznością działań, samooceną a współpracą, współpracą a postawą twórczą w grupach eksperymentalnych. Cały rozdział został przedstawiony na 90 stronicach tekstu rozprawy.

Niespodzianką dla czytelnika pracy jest zamieszczony w niej 99 stronicowy fotoreportaż z przebiegu eksperymentu. Zamieszczono tutaj fotografie ukazujące wytwory aktywności plastycznej badanych dzieci, rodzaje działań artystycznych, narzędzia do działalności twórczej, ekspozycje wystawiennicze. Na ośmiu stronach badaczka dokonała weryfikacji hipotez i w zamieściła skromne jednostronicowe zakończenie. Do pracy została dołączona bibliografia z podziałem na prace naukowe i metodyczne oraz netografię.

Pani dr Joanna Aksman zastosowała kilka testów diagnostycznych do ustalenia poziomu zdolności plastycznych uczniów szkół podstawowych. Badania podłużne przeprowadziła w 12 szkołach podstawowych Małopolski, a ich podstawowym celem było określenie efektywności modelu „Nauka – Sztuka – Edukacja”. W toku prowadzonego eksperymentu nauczyciele wykorzystywali opracowane przez badaczkę scenariusze zajęć plastycznych. Jak pisze w swoim autoreferacie badania były realizowane w latach 2013 – 2023, ale książka relacjonująca tenże eksperyment ukazała się w roku 2021.

Podstawą teoretyczną badań była innowacyjna teoria twórczości zaproponowana przez Roberta Sternberga i Todda Lubarta. Autorzy określili ją mianem „teoria inteligencji afektywnej”. Na jej zasadniczą treść składa się 6 współdziałających z sobą czynników: zdolności intelektualne, wiedza, własny styl myślenia, cechy osobowości specyficzne dla twórczych osób (np. tolerancja dla dwuznaczności, odwaga w głoszeniu poglądów), silna motywacja do podejmowania działań kreatywnych oraz wspierające środowisko społeczne. Twórczość w tym ujęciu traktowana jest jako określony sposób podejmowania decyzji.

W swojej pracy habilitantka omawia teorie rozwoju plastycznego człowieka opracowane przed wieloma laty przez Stefana Szumana i nieco późniejszą koncepcję Stanisława Popka. Oparła także swój eksperyment na koncepcji konstruowania autorskich programów zaprezentowanych niegdyś przez Janusza Gniteckiego. Ostatecznie teoretyczna struktura modelu „Nauka – Sztuka – Edukacja” przyjęła taką postać. Badaczka ustaliła cele modelu, normy, treści, zasady jego wprowadzania, wartości modelu, przełamywanie stereotypów myślenia plastycznego jako przedmiotu nauczania, teorie rozwoju plastycznego, kształcenia artystycznego w tym zakresie, sposoby diagnozy uzdolnień plastycznych, modele działania dydaktycznego oraz określiła kryteria rozwoju modelu.

Jak twierdzi badaczka to sami nauczyciele z zakresu edukacji wczesnoszkolnej postulowali do organizatorów eksperymentu, aby przygotować szczegółowe konspekty prowadzenia zajęć artystycznych w klasach początkowych szkolnej edukacji.

Habilitantka w swoim eksperymencie przyjęła także koncepcję salutogenezy zaproponowaną w literaturze naukowej przez Barbarę Woynarowską. Jest to poczucie koherencji i zrozumienia sensu istnienia, a także zaczyn zaradności życiowej człowieka. Umiejętności życiowe to takie zdolności, które umożliwiają jednostce pozytywne zachowania przystosowawcze. Dzięki nim skutecznie radzi sobie ona w realizacji różnych zadań. Badaczka zalicza do nich takie umiejętności jak: zdolność do reagowania na działania innych osób – czyli interpersonalne, budowanie samoświadomości, konstruowanie własnego systemu wartości, podejmowanie codziennych decyzji, radzenie sobie i kierowanie stresem. Kategorie te uczyniła także przedmiotem swoich badań traktując je jako zmienne zależne w eksperymencie dotyczącym nowej formuły kształcenia plastycznego w klasach początkowych szkoły podstawowej.

W badaniach podjęto także próbę określenia źródeł inkluzji społecznej. Tutaj podstawową teorią była propozycja Gorana Therborna. Habilitantka starała się określić także typy podejmowanych przez nauczycieli działań, które miałyby zmniejszyć nierówności społeczne w klasie szkolnej. A wszystkie te działania zostały ujęte z

perspektywy psychologii i pedagogiki pozytywnej zaproponowanej przez Martina Seligmana.

Istotnym elementem badań społecznych jest przyjęta metodologia, pozyskiwanie materiału empirycznego według określonej w nauce procedury. Struktura części metodologicznej rozprawy jest zgodna z przyjętymi w pedagogice zasadami organizacji badań naukowych. Główny problem badawczy (strona 38) brzmi następująco: W jaki sposób trzyletnia realizacja modelu „Nauka – Sztuka – Edukacja” wpływa na kształtowania umiejętności życiowych dzieci w młodszym wieku szkolnym w grupach eksperymentalnych w porównaniu z grupami kontrolnymi przewidzianego eksperymentu pedagogicznego? Badaczka sformułowała również 5 problemów szczegółowych typu: „Jak model „Nauka – Sztuka – Edukacja” wpłynął na umiejętności radzenia sobie z sytuacją trudną i kierowanie stresem u dzieci w badanych grupach eksperymentalnych w porównaniu z grupami kontrolnymi?

Zaś na stronie 39 pojawia się pytanie o związki między takimi zmiennymi jak: samoocena a jakość relacji interpersonalnych ... itd.

Hipoteza główna przyjęła taką postać słowną: Model „Nauka – Sztuka – Edukacja” wskutek trzyletniej systematycznej realizacji w ramach programu edukacji wczesnoszkolnej w pozytywny sposób wpłynie na rozwój umiejętności interpersonalnych (Hipoteza 1, na budowanie samoświadomości (H2) na umiejętności podejmowania decyzji i proces twórczego myślenia (H3) i radzenie sobie ze stresem (H4). Ponadto inna hipoteza brzmi tak: Zaistnieje pozytywna relacja między takimi zmiennymi jak: samoocena dzieci a ich relacje interpersonalne ... itd.

Z analizy tych sformułowań wynika, że realizacja modelu „Nauka – Sztuka – Edukacja” przyczyni się do czegoś, wpłynie na coś, powiąże coś z czymś.

Ale już w odniesieniu do hipotezy 5 pojawiają się takie zależności: im wyższa będzie samoocena badanych dzieci tym chętniej będą one wchodzić w relacje interpersonalne, albo im lepszy, pozytywniejszy będzie obraz świata tym bardziej wytrwale będą dążyć do celu i wierzyć w skuteczność działania ... itd.

W toku badań autorka wykorzystwała różne testy diagnostyczne opracowane przez profesjonalnych psychologów i poddanych wielostronnej ewaluacji. Jednym z nich był test diagnostyczny „Mały Kosmita” – narzędzie do badania postaw radzenia sobie w życiu, w sytuacjach trudnych społecznie. Inne narzędzia to skala postaw twórczych, kwestionariusz nastawień interpersonalnych i intrapersonalnych, nastawień wobec świata.

W toku badań eksperymentalnych wykorzystano technikę grup równoległych (eksperymentalna i kontrolna).

No i są wyniki badań. We wszystkich szkołach wyższe rangi ze wszystkich zmiennych uzyskała grupa eksperymentalna. Dzieci z grup eksperymentalnych miały większe przekonanie, że są bardziej lubiane i akceptowane niż osoby z grup kontrolnych.

Średnia ranga samooceny u dzieci z grup eksperymentalnych jest wyższa, nastąpiła ponadto pozytywna zmiana myślenia, wzrost nadziei podstawowej, co wyraża się w przekonaniu, że na świecie jest więcej dobra niż zła.

Program innowacyjnej edukacji plastycznej w sposób znaczący wpłynął na wzrost postaw twórczych i poczucie wyższej skuteczności działania osób objętych eksperymentem pedagogicznym.

Dzieci w toku badań wybierały częściej strategię pozytywnej współpracy w sytuacji trudnej zamiast strategii negatywnej typu unikanie zdarzenia, agresja, albo uległość wobec sprawcy tejże sytuacji.

Na 90 stronicach tekstu poświęconemu na analizę wyników badań empirycznych zostało zamieszczonych 176 tabel analitycznych. Weryfikacja hipotez przedstawiona w końcowej części rozprawy wykazała pozytywny wpływ eksperymentu, zastosowanego materiału dydaktycznego, metod kształcenia i technik artystycznych we wszystkich kategoriach.

Pani dr Joanna Aksman wskazała także teksty dodatkowe, które uzasadniają teoretyczną eksperyment pedagogiczny. Pierwszy z nich został przygotowany przez trzech autorów: Joannę Aksman, Jolantę Pułkę oraz Piotra Kordka „Nauka -Sztuka – Edukacja: opracowanie i upowszechnienie innowacyjnego modelu diagnozy, metod, form pracy i opieki nad uczniem zdolnym plastycznie. Raport zawierający wnioski i rekomendacje dotyczące dalszego wdrażania i upowszechniania modelu, Kraków 2013, Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne, Oficyna Wydawnicza Akademii Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

Praca druga została przygotowana przez zespół badaczy – Teresę Gizę, Stanisława Hrynia, Danutę Skulicz, Joannę Aksman oraz Marię Kliś, „Nauka – Sztuka – Edukacja”. Innowacyjny model diagnozy, metod, form pracy i opieki nad uczniem zdolnym plastycznie (redakcja naukowa Joanna Aksman), Kraków 2013, Wydawnictwo Akademii Krakowskiej im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

Rozprawa trzecia została przygotowana przez Joannę Aksman i Jolantę Gabzdyl, „Innowacyjny model wczesnoszkolnej edukacji plastycznej. Metodyczne opracowanie i materiały dla nauczycieli i studentów do realizacji modelu „Nauka – Sztuka – Edukacja”, Kraków 2015, Wydawnictwo Akademii Krakowskiej im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego. Podręczniki metodyczne dla klas 1, 2 i 3 szkoły podstawowej.

Podsumowując analizę tekstu rozprawy zasadniczej oraz tekstów pomocniczych można wskazać na następujące elementy oceny tych dzieł. Po pierwsze są one zdecydowanie bardziej metodyczne aniżeli teoretyczne, a zarazem naukowe w jej ujęciu zasadniczym. Zagadnienia teoretyczne, przywołane koncepcje są opisane ledwie na kilku stronicach bez pogłębienia ich treści. Stanowią raczej punkt wyjścia do analizy problematyki, aniżeli jakąś formę głębszej refleksji i krytyki naukowej. Zresztą w ogóle nie dostrzegam tam jakiegokolwiek formy dyskusji z autorami owych koncepcji. Habilitantka z puli możliwych do wykorzystania teorii naukowych wzięła kilka pasujących Jej do projektowanego eksperymentu pedagogicznego. Wydaje się, że najpierw pojawił się pomysł działań plastycznych w klasach początkowych, a potem poszukiwano uzasadnień teoretycznych do jego uzasadnienia. Niezrozumiałe dla mnie jest przywoływanie „z drugiej ręki” tekstów teoretycznych autorów zagranicznych w recepcji polskich uczonych: Zbigniewa Kwiecińskiego i Lecha Witkowskiego. Teksty badaczy pierwszych są dostępne w przestrzeni wirtualnej i nie trzeba dodatkowo przesiewać ich poprzez odczucie innych czytelników i ich różnorodne interpretacje. W swoich tekstach habilitantka nieustannie przywołuje slogan „Innowacyjnego podejścia do edukacji plastycznej”. Jak się wydaje innowacyjnego w Jej rozumieniu. Nie znam opinii wydawniczych sporządzonych przez recenzentów rozprawy głównej

w dorobku naukowym Pani dr Joanny Aksman. Być może tam znajduje się źródło samozadowolenia, że to, co stanowi istotę eksperymentu pedagogicznego jest tak bardzo nowatorskie. Ale samoocena, że zastosowany model jest innowacyjny musi być poparta jakąś zewnętrzną oceną, przez co najmniej kilku uznanych ekspertów. Inaczej bowiem każdą nową metodę, w sensie dotąd nie wykorzystywaną w praktyce edukacyjnej i o nieznanych właściwościach wywieranego wpływu na uczniów można również uznać za innowacyjną, bo jest nowa „na rynku metod, narzędzi, czy środków dydaktycznych”.

Model „Nauka – Sztuka – Edukacja” ma wielu autorów. Jednym z nich jest habilitantka. Ale z tekstu wielu prac zawierających w swoim tytule owe trzy zasadnicze hasła, kategorie nie wynika bynajmniej, że jest to propozycja całkowicie autorska, posiadająca jednego bohatera, twórcę, inspiratora twórczej działalności w sferze edukacji plastycznej. I chociaż w tekście rozprawy uznanej za główne dzieło przedstawione do oceny recenzentów w postępowaniu habilitacyjnym widnieje jedynie jedno nazwisko, to jednak badaczka nieustannie w tejże pracy i w autoreferacie przywołuje swoje koncepcje wcześniejsze, a te są już wieloautorskie.

Metodologia badań empiryczna jest zgodna ze schematem postępowania w naukach społecznych i tym samym także w pedagogice. Struktura badań jest prawidłowa pod względem formalnym. Jednakże sama treść stawianych pytań badawczych jak i hipotez budzi spore zastrzeżenia. Bowiem zapytanie „w jaki sposób” modelowe ujęcie procesu edukacji plastycznej wpłynie na kształtowanie umiejętności życiowych dzieci sugeruje odpowiedź natychmiastową u czytelnika tekstu. Wpłynie w sposób zasadniczy, czyli jaki, zapewne dodatni, porządkujący podejmowane działania, pozytywny lub negatywny. Pytanie tak postawione nie określa możliwego horyzontu poznawczego dla projektowanych badań, lecz zasadniczo związa możliwości penetracji intelektualnej w tym zakresie. Jeszcze bardziej oczywiste w swej warstwie poznawczej są hipotezy. Autorka projektu pisze, że zastosowany model edukacyjny w pozytywny sposób wpłynie na to, co zamierza badać i oczywiście wyniki badań dodatnio zweryfikowały to założenie. W trakcie testowania hipotezy piątej występuje zależność typu „zaistnieje pozytywna relacja” pomiędzy zmiennymi niezależnymi i zmiennymi zależnymi i tutaj można dowolnie podstawić takie kategorie jak samoocena, jakość relacji interpersonalnych, rodzaje strategii radzenia sobie ze stresem, z sytuacjami trudnymi itp.

Wyniki badań okazały się oczywiste. Bo we wszystkich badanych przypadkach wyższe efekty uzyskali uczniowie z grup eksperymentalnych niż kontrolnych. A niezwykle drobiazgowa analiza poszczególnych zależności między zmiennymi ujęta w aż 176 tabelach analitycznych sprawia, że czytelnikowi umyka zasadnicza treść analizy, nieustannie wkracza na boczne ścieżki, aby dojść do dosyć oczywistego wniosku, że wszystkie te analizy dowodzą tego, że model edukacyjny zastosowany w praktyce szkolnej przynosi pozytywne efekty dydaktyczne oraz wychowawcze. Raz dlatego, że poprawiają się umiejętności plastyczne uczniów klas początkowych szkoły podstawowej, że pogłębia się ich wrażliwość estetyczna, rozwijają się szybciej, niż w klasach kontrolnych umiejętności artystyczne tych osób, bo zwiększony jest nacisk na wychowanie przez sztukę w klasach eksperymentalnych. Wyższe są także efekty wychowawcze, umiejętność radzenia sobie ze stresem, bo częściej występują publicznie na forum klasy i szkoły, bo muszą zabierać głos w momentach ekspozycji ich twórczości plastycznej upowszechnianej na wystawach klasowych albo szkolnych,

bo muszą współpracować w zakresie przygotowania akcji wystawienniczej, bo rozwiązują problemy sporne w debatach z udziałem nauczycieli i rodziców, bo osiągane sukcesy w trakcie prezentacji ich wytworów plastycznych wzmacniają poczucie własnej wartości, i tym samym zawyża samoocenę jak też pogłębiają samoświadomość. Takich walorów nie dostrzega się u uczniów z klas kontrolnych. Ale eksperyment, który daje takie efekty edukacyjne, powinien stać się modelem podstawowym, codziennością w życiu szkoły, a nie tylko projektem edukacyjnym poddanym wszechstronnej analizie naukowej. Zapewne taki był też cel działań habilitantki przez okres co najmniej dekady pracującej na rzecz poprawy skuteczności edukacyjnej w zakresie kształcenia plastycznego, jednego z istotnych przedmiotów wychowania przez sztukę, za pomocą sztuki i dla sztuki jako wyzwania potencjału twórczego dzieci.

Pozostaje otwarte pytanie, czy podjęty projekt edukacyjny ma walory naukowe, czy głównie metodyczne. I chociaż został przeprowadzony zgodnie ze standardami obowiązującymi w naukach społecznych to jednak jakość formułowanych pytań, hipotez, wysuwane wnioski z badań nasuwają wiele wątpliwości u badaczy zajmujących się wychowaniem przez sztukę, edukacją plastyczną, czy szeroko rozumianym wychowaniem artystycznym. Wszystkie te kategorie pojęciowe występują na gruncie pedagogiki jaką uprawiała prekursorka tej problematyki Pani Prof. Irena Wojnar, a potem liczni jej uczniowie. I ja także mam takie wątpliwości.

Konkluzja

Pani dr Joanna Aksman jest doświadczonym nauczycielem akademickim, uznanym i docenianym propagatorem sztuk plastycznych i edukacji artystycznej zwłaszcza w regionie Małopolski. Prowadziła przez co najmniej dekadę eksperyment pedagogiczny opracowany zgodnie z zaleceniami metodologicznymi w naukach społecznych. W toku badań zgromadziła niezwykle obszerny materiał, który poddała analizie formalnej i merytorycznej. Wyniki swoich badań upowszechniała na licznych konferencjach naukowych i wielu publikacjach, chociaż te były wydawane na ogół w lokalnej, uczelnianej oficynie.

Swoje przemyślenia upowszechniała nie tylko w kraju ale także kilku ośrodkach zagranicznych, w uczelniach Słowenii, Słowacji i Ukrainy. Nawiązała współpracę z uczonymi z kilku krajów europejskich propagując tam swoje idee naukowe oraz rozwiązania metodyczne. Uzyskała kilka grantów na prowadzenie eksperymentu dydaktycznego w 12 szkołach podstawowych zlokalizowanych w różnych środowiskach lokalnych w Małopolsce. Ale owo finansowanie pochodziło ze źródeł budżetu miasta Krakowa, z Funduszu Społecznego Unii Europejskiej, czy Ministerstwa Edukacji Narodowej, ale nie z Narodowego Centrum Nauki, czy innych instytucji publicznych zajmujących się finansowaniem projektów badawczych. Realizując przez wiele lat eksperyment pedagogiczny musiała współpracować z różnymi środowiskami nauczycieli, władz samorządowych, lokalnych instytucji wsparcia społecznego, władzami macierzystego wydziału. Była jednym z liderów tego przedsięwzięcia. Ale nic nie wiadomo o przewodzeniu zespołom naukowym w trakcie organizacji, przebiegu i zamknięcia projektu, rozliczeniu finansowemu i jego pozytywnej ewaluacji dokonanej

przez kompetentnych recenzentów. Wydaje się, że nie posiada w tym zakresie dużego doświadczenia.

Habilitantka realizuje zajęcia dydaktyczne na kierunku pedagogika przedszkolna i wczesnej edukacji. Nie są to jednak przedmioty podstawowe dla tego typu kształcenia akademickiego. Posiada duże doświadczenie w zakresie pracy organizacyjnej na uczelni. Przez 17 lat pełniła funkcję prodziekana wydziału, była członkiem różnych gremiów akademickich, jak rada wydziału, rada dyscypliny, komisje senackie i wydziałowe. Władze uczelni powierzały Jej odpowiedzialne funkcje ewaluatora różnych propozycji modernizacji programu studiów, zatwierdzania tematów prac dyplomowych. Ma też spore osiągnięcia w promocji licencjatów i magistrów na kierunku pedagogika oraz pedagogika przedszkolna i wczesnej edukacji. Opracowała program kształcenia i sylabusy do wielu przedmiotów z zakresu nowego kierunku studiów „Kryminologia i Resocjalizacja”. Zatem dorobek w sferze dydaktycznej i metodycznej jest bardzo duży.

Pani dr Joanna Aksman ma też znaczące osiągnięcia w sferze upowszechniania wartości naukowych oraz dydaktycznych w lokalnych społecznościach Krakowa oraz w Małopolsce. Wielokrotnie organizowała konferencje specjalistyczne z zakresu wychowania przez sztukę, spotkania metodyczne dla nauczycieli, głównie przedmiotów występujących w programie kształcenia na wczesnej edukacji. Upowszechniała wiedzę pedagogiczną w lokalnych mediach elektronicznych. Zabierała głos w dyskusjach nad reformą szkolną, nad warunkami kształcenia, nad nierównym dostępem do edukacji dzieci wywodzących się ze środowisk peryferyjnych i zaniedbanych. A sprawa inkluzji społecznej, dostępności do arcydzieł kultury, edukacji włączającej była jednym z priorytetów Jej aktywności badawczej i publicznej.

Najsłabszym ogniwem wniosku o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego jest cykl prac poświęconych projektowi badawczemu i dydaktycznemu. Wraz z zespołem współpracowników opracowała model, jak sugeruje w autoreferacie, innowacyjnej edukacji plastycznej pt. „Nauka – Sztuka – Edukacja” i wokół tego zagadnienia skupiła soją aktywność naukową. I chociaż wysoko oceniam zaangażowanie habilitantki w realizację tegoż projektu, Jej wielki zapał w upowszechnianiu wiedzy z zakresu edukacji plastycznej i samego działania edukacyjnego w tej sferze, niezwykle pracowitość w sferze przygotowania zestawu narzędzi badawczych, ich wykorzystania w trakcie trwania eksperymentu, opracowania wyników surowych, a potem niezwykle wielu tabel analitycznych, w których ukazała związki występujące między przyjętymi zmiennymi, to jednak efekt końcowy okazał się słaby pod względem naukowym. Stąd jakoś tej pracy oceniam negatywnie. Badaczka nie zaszokowała mnie ani stylistyką pisarstwa naukowego, ani przedstawionymi argumentami, ani narracją, bo każda dodatkowa tabela zbaczała nieco z zasadniczego wątku opowieści o eksperymencie dydaktycznym. No a formułowanie pytań badawczych, hipotez, ich weryfikacja i wysuwane wnioski z badań były wprost szkolne, poprawne pod względem strukturalnym, ale nie do przyjęcia pod względem merytorycznym dla kandydata do kolejnego stopnia naukowego. Nie pogłębiła także żadnej teorii naukowej z obszaru nauk o sztuce, wychowania estetycznego, czy psychologii twórczości.

Zatem zasadniczy wniosek w postępowaniu o nadanie kolejnego stopnia naukowego oceniam negatywnie. Na podstawie art. 219 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. poz. 1668) wnoszę do Rady Dyscypliny Psychologia, Pedagogika i Nauki o Rodzinie Uniwersytetu Vizja w Warszawie o nie

nadanie Pani dr Joannie Aksman stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

7.6